

ЛІТОПИСНИЙ ГЮРГЕВ У X-XIII СТОЛІТТЯХ

У 1980-1983 роках у Білій Церкві на Замковій горі Київським інститутом археології проводилися розкопки, якими керував Руслан Орлов. У ході цих досліджень був виявлений широкий спектр археологічних пам'яток від доби неоліту до часів Русі. Та головною знахідкою став фундамент православного храму, від якого, ймовірно, і пішла назва нашого міста.

«Білоцерківці» започатковують цикл історичних статей Руслана Орлова, в яких він детально описує хід розкопок, знахідки, висуває особисті припущення з приводу забудови центральної частини тодішнього Юр'єва (Гургова, Гюргева).

ІСТОРІЯ

У 1015 році після раптової смерті великого князя Володимира Святославича між його синами почалася запекла суперечка за київський стіл. Головними суперниками були названі брати Святополк Ярополчич Окаянний, який мав першість у престолонаслідуванні, та новгородський князь Ярослав-Георгій Володимирович, прозваний Мудрим. Війна між ними тривала 4 роки (1015-1018). На боці Святополка виступали польський князь Болеслав Хоробрий та печеніги. Ярославу допомагали варяги та новгородці. Після перемоги над Святополком Ярослав замирився зі своїм братом Мстиславом, князем тьмутараканським та чернігівським, віддавши йому землі на Лівобережжі Дніпра.

Роки князювання Ярослава (1019-1054) стали періодом подальшого розквіту і піднесення Русі та її столиці. Одночасно з великим будівництвом, яке розгорнулося у Києві, князь енергійно продовжував проводити акції по охороні південних кордонів держави від кочівників.

У 1031 році Ярослав і Мстислав ідуть разом на Польщу та відвоюють червенські міста. Частину населення цих земель Ярослав розселив по Росі. У наступному (1032) році «Ярослав почав ставити города по Росі», серед яких були Юр'їв (нині - м. Біла Церква), Богуславль (м. Богуслав), Корсунь (м. Корсунь-Шевченківський).

Крім фортець, уздовж середньої течії Росі споруджена укріплена оборонна лінія, яка починалася біля нинішнього райцентру Рокитне та тягнулася вздовж лівого

берега Росі до с. Фурси (Білоцерківський район), де вона роздвоювалася. Один вал ішов на північний захід до с. Ягнятин (літописний Неятин) на Житомирщині. З утворенням цієї лінії кордон на Правобережжі перейшов від р. Стугна на південь - на р. Рось, а Поросся стало відігравати важливу роль правобережного щита економічного та політичного центру Русі - Києва.

Спорудження Пороської лінії - одного з великих будівництв загальнодержавного значення - розпочалося в 1032 р. та продовжувалося чотири роки до перемоги Ярослава над печенігами, результатом якої стало фактичне знищення їх Західного об'єднання.

На будівництво відрізка Змієвого валу довжиною 1 км необхідно було використати 8 000 м³ землі та 3 000 м³ деревини. Для цього потрібно було людино-днів: 3 555 - на виїмку ґрунту, 1 777,5 - на перенесення і укладку цього ґрунту в валу, 4 615,3 - на заготівлю лісоматеріалу та піднесення його до місця будівництва і стільки ж на спорудження дерев'яної конструкції, всього - 14 563,1. Будівельний сезон тривав 150-200 днів на рік (без або з урахуванням лісозаготівлі). За чотири роки на спорудженні валів водночас брало участь 3 750 чоловік.

Центральним містом відвоєваного краю, на думку Ярослава-Юрія, мало стати місто Юр'їв (Гургов, Гюргев), назване ним на честь свого небесного покровителя - св. Георгія Побідоносця. Крім адміністративного центру, воно мало стати ще й ідеологічним осередком нової офіційної релігії на Русі.

Руська православна церква в адміністративному та територіальному відношенні ділилася на єпархії - церковні регіони на чолі з єпископами, які призначалися на місця митрополитом за згодою великого князя та діяли самостійно.

Заснування єпископської кафедри в Юр'єві на Росі багато вчених відносять до діяльності великого князя Ярослава Мудрого. Під час його правління в усіх міських центрах розгорнулося будівництво православних храмів, розпочалося заснування монастирів.

У 1055 р. на південних межах Русі з'явилася перша половецька

орда на чолі з Блушем, а у 1071 р. половецькі загопи розорили міста у верхів'ях Росі. У 1093 р. після відмови великого київського князя Святополка Ізяславича від мирної угоди вони розпочали війну з Руссю. На початку свого походу степовики оточили Торчеськ. Святополк, зібравши військо, став на р. Стугна біля Трипільля, де 26 травня половці нанесли йому нищівну поразку.

Після перемоги половецькі загопи почали спустошувати місцеві околиці, а частина війська повернулася до Торчеська і продовжила його облогу. Населення міста - торки і русичі - хоробро билися з ворогами. Але через загрозу голоду і безсилля Святополка допомогти їм (половці розгромили вразі його на річці Желянь біля Києва) після двомісячної облоги вони здалися. Половці спалили місто, а людей розділили і розвели по своїх вежах.

Під 1095 р. літописець повідомив, що «прийшли половці до Гюргева, і простояли біля нього все літо, і ледве не захопили його. Святополк же замирив їх. Половці ж прийшли за Рось, а гюргівці вибігли і прийшли в Київ. Святополк же повелів закладати город на Витичівському пагорбі, і назвав його своїм іменем - Святополківград, і повелів єпископу Марину із гюргівцями сісти тут, і засакивцям і іншим із других городів. А Гюргів опустілий запалили половці».

Тільки 18 серпня 1103 року, після розгрому половців, великий князь Святополк Ізяславич повелів відбудувати Юр'їв.

З другої половини XII ст. Юр'їв перестав грати роль форпосту у боротьбі з половцями. Центр боротьби з кочівниками в Дніпровському Правобережжі концентрується у Нижньому Пороссі. Впливовою силою стає тут союз Чорних Клобуків. До того ж Поросся з середини XII ст. виділилось в окрему волость великокнязівського домену, якою управляли нащадки Володимира Мономаха.

Потужний вибух у середовищі заволзьких тюрських племен на межі XII-XIII ст. призвів до підкорення основної частини руських земель в 1237-1241 роках. Ця доля не оминула й Поросся.

Далі буде

БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД
КОСТЯНТИНА
ЄФИМЕНКА

29 - 28

ЧЕРВНЯ 2011 року ЛИПНЯ

щовівторка, щосереда, щочетверга, щоп'ятниця

15⁰⁰-19⁰⁰

СТАРТИ НАДІЙ

територіальні спортивно-ігрові змагання серед дітей за місцем проживання

ПРИХОДЬ І СТАНЬ ЧЕМПІОНОМ!

СПОРТИВНІ МАЙДАНЧИКИ

Б-р 50-р. Перемоги, зі сторони житлового будинку №75
Вул. О. Гончара, зі сторони житлового будинку №6
Б-р 50-р. Перемоги, зі сторони житлового будинку №74
Вул. Дачна, зі сторони житлового будинку №44
М-н Гайок, навпроти магазину «БІЛА»
Вул. Шевченка, зі сторони житлового будинку №93
Б-р 1-го Травня, зі сторони житлового будинку №44
Вул. Гаєва, зі сторони житлового будинку №4
Вул. Турчанінова, зі сторони житлового будинку №15
Вул. Сквирське шосе, зі сторони житлового будинку №264
Вул. Некрасова, зі сторони житлового будинку №99
Вул. Комсомольська, зі сторони житлового будинку №47
Вул. Леваневського, зі сторони житлового будинку №47/1
Вул. Леваневського, зі сторони житлового будинку №63
Вул. Молодіжна, зі сторони житлового будинку №22
Залізничне селище, дитячий стадіон
Вул. Леваневського, зі сторони житлового будинку №73
Вул. Тарашанська, 167, стадіон ЗОШ №22
Вул. Ак. Вула, зі сторони житлового будинку №6

ПЕРЕМОЖЦЯМ ПРИЗИ ВІД

БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД
КОСТЯНТИНА
ЄФИМЕНКА